

LEDARE

Ledare: Enkel och storslagen teori

PUBLICERAD 2012-03-07

Kolumnen – Hans Bergström om James Q Wilson.

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

James Q Wilson borde ha fått Nobels fredspris för sina idéer om hur man bygger fred i stora städer. I helgen avled han. Hans Bergström tecknar hans gärning.

James Q Wilson avled under helgen i Boston, vid 80 års ålder. Inte hört om honom? Synd, James Q Wilson var för den praktiska teorin om hur man bygger civil ordning av samma betydelse som en John Locke ifråga om demokratin. Han borde ha fått Nobels fredspris, tillsammans med sin adept George L. Kelling, för att ha utvecklat basen för fungerande strategier för samhällsfred i stora städer. Mest kända resultat är hur New York City vändes från en stad i förfall till en av världens mest trygga och öppna storstäder.

Strategin blev känd som "Broken Windows", efter titeln på en artikel i The Atlantic 1982, senare utvecklad till en bok. Som alla goda teorier var den enkel. Anta att ett fönster är krossat i en byggnad i ett kvarter. Dagen efter har ingen åtgärdat det. Två dagar senare är ytterligare ett fönster krossat. Vad händer? Laglydiga medborgare börjar ana fara; detta är en signal om att ingen bryr sig. De drar sig undan, håller sig borta från kvarteret efter mörkrets inbrott. Knarkare och brottslingar drar motsatt slutsats; hit kan de gå utan risk för ingripande. En spiral av förfall dras igång. De laglydiga slutar tro att det är meningsfullt att samarbeta med polisen. Nedgången förstärks. Maffia-liknande skyddsorganisationer ges en öppning.

Polisstrategin för New York City, som utvecklades av kriminologen Kellings, gick ut på rakt motsatt agerande. Polisen skulle vara närvarande i grannskapen och i nära samverkan med befolkningen vara instrumentell för att tidigt bryta tecken på civil oordning. Även små brott skulle tas på allvar. Genom att lösa små brott kom man också på större och kunde bryta/störa brottskarriärer. Det förbluffande hände att inriktningen på vardagsbrotten ledde till en nedgång i antalet mord i New York med två tredjedelar! Genom att polisen visade sig närvarande och effektiv mot vardagsbrotten erövrade den vidare medborgarnas förtroende. Fler fann det meningsfullt att hjälpa polisen med tips och allianser för det goda grannskapet.

Holländska forskare har på senare år genomfört oerhört intressanta experiment baserade på Wilsons grundanalys. Se till exempel uppsatsen "The Spreading of Disorder" i tidskriften Science (november 2008). Experimenten har gått ut på att pröva huruvida människor som känner till en viss norm även tillämpar den i en konkret miljö. Resultatet av sex skickligt utformade experiment är entydigt: När en miljö visar tecken på att den deklarerade normen inte gäller i praktiken kommer ett stort antal individer att bryta mot den – kasta skräp på gatan, själv lägga beslag på en upphittad plånbok, stjäla en cykel vid behov.

Än intressantare: Experimenten visar också att det sker en spridning av normbrotten. För att ta en skola: Om det blir OK att skräpa ned i korridoren, skrika i lunchmatsalen, bryta mot vanliga umgängesregler för respekt och klädsel – då blir det också alltmer vanligt att komma för sent till lektionen, att hänga i skolbänken, att vara ouppmärksam på vad läraren säger och att bilda gäng för att mobba kamrater.

Senare experiment från de nederländska forskarna belägger att resultaten är giltiga även för spridning av fördomar, etniska motsättningar och intolerans. I en allmänt oordnad miljö ökar fördomar och motsättningar mellan folkgrupper – detta på grund av ett klimat av obehag i stället för tillit.

Den mänskliga samlevnaden i miljöer av många är skör. När vi möter en medmänniska på gatan i en storstad: hur många sekunder av ögonkontakt? Tre sekunder, kanske, och ett leende för att markera trygghet. Åtta sekunder skulle upplevas som udda och hotande. Kittet av civilitet bekräftas varje minut via handlingar som reproducerar det. Utan dessa handlingar i det lilla vittrar samhällskittet.

Vad James Q Wilson lärde om byggandet av "community" har utomordentligt viktiga följder. I Sverige har nu Leif GW Persson förtjänstfullt uppmärksammat polisens kapitala misslyckande med "miljonbrotten". Den svenska polisen tog intryck av New York-modellen – med "närpolisreformen" – men lyckades aldrig implementera den. Polisen skars ned när den borde utökats. Reformen krävde att de starkaste ledarna sattes på lokal nivå och försågs med både makt och nya statistikinstrument, vilket inte skedde. Ska man komma någon vart med "miljonbrotten" måste en uppriktig analys till av vad som gick snett med närpolisreformen.

Skolinspektionen är en annan myndighet som behöver tänka djupare. Med horder av jurister definierar den och Skolverket nu elevers individuella rättigheter att slippa ingrepp från rektorer. Men en skola är som en stad, fast fylld med tonåringar. Den kämpar med civilitetens problem, hur den samlade miljön ska bli präglad av trygghet, respekt och studiero. Ingripanden och regler som må se futtiga ut isolerat kan sammantagna vara viktiga för att upprätthålla en daglig normstruktur som kan internaliseras och bli till goda vanor – alltid sköra i mänsklig samlevnad.

Jurister räcker inte. Socialpsykologisk insikt måste till. James Q Wilson ger den bästa startpunkten.

TEXT

